12.11.2022

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Lausunto Kiinaan liittyvistä keskinäisriippuvuuksista, erityisesti mahdolliset ongelmat tai haasteet yhteistyössä Kiinan ja kiinalaisten tahojen kanssa Suomen korkeakoulujärjestelmän näkökulmasta

Asia: O 5/2019 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2019 - 2023

Kiina on yksi suomalaisten yliopistojen suurimmista Euroopan ulkopuolisista akateemisista kumppanuusmaista. Akateeminen yhteistyö vaihtelee opiskelijaliikkuvuudesta tutkimusyhteistyöhön ja koulutusvientiin. Suomen yliopistoissa on aloittanut kuluvana vuonna reilu 400 uutta kiinalaista tutkinto-opiskelijaa. Kiinan kiristynyt poliittinen ilmapiiri, yliopistojen politisoituminen ja eettiset ongelmat ovat viimeisen reilun viiden vuoden aikana herättäneet huolta niin suomalaisten kuin myös eurooppalaisten ja muiden länsimaisten korkeakoulujen keskuudessa.

Yliopistojen toimintakenttä on entistä monimutkaisempi ja uudenlaista osaamista tarvitaan

Suurvalta- ja geopolitiikka, kaksikäyttö ja vientivalvontakysymykset problematisoivat yliopistojen perinteistä kansainvälistä yhteistyötä. Erityisesti Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä myös akateemista yhteistyötä muidenkin diktatuurien, kuten Kiinan, kanssa on arvioitu entistä kriittisemmin. Myös akateemisen tutkimuksen integriteetin loukkauksia ja vakoiluyrityksiä on tapahtunut. Akateemisen yhteistyön hyydyttäminen kokonaan olisi kuitenkin vaikea ratkaisu, koska isot globaalit haasteet, maailmantalous ja turvallisuus kytkeytyvät Kiinaan hyvin monella tavalla. Tärkeää on kuitenkin tiedostaa Kiina-yhteistyön haasteet ja tehdä yhteistyötä omilla ehdoilla.

Suomen, kuten yleensä Euroopan, yliopistoissa institutionaalinen akateeminen vapaus on perusarvo. Tutkimuksen integriteetistä tulee pitää kiinni. Kansainvälinen yhteistyö on oleellista tieteen tason jatkuvaksi nostamiseksi. Avoimen tieteen käytännöt edistävät tieteen korkeaa laatua sekä soveltamismahdollisuuksia. Yliopistoyhteisöissä yhdenvertaisuus on tärkeä perusarvo, ja opiskelijat valitaan yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen, riippumatta esimerkiksi kansallisuudesta.

Yliopistoissa tunnistetaan riskit ja avoimuuden aiheuttama haavoittuvuus. Tarvitaan uudenlaista osaamista, jotta yliopistot voivat tehdä juridisesti ja eettisesti kestäviä ratkaisuja kansainvälisessä yhteistyössään, myös ja erityisesti Kiinan kanssa.

OKM 12/2021: Suosituksia akateemiseen yhteistyöhön Kiinan kanssa

Yliopistot päättävät Kiina-yhteistyöstään niin kuin muustakin toiminnastaan autonomisesti, joskin yhteisen linjan sekä vertais- ja viranomaistuen merkitys on korostunut. Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi joulukuussa 2021 poikkeuksellisen *Suosituksia akateemiseen yhteistyöhön Kiinan kanssa* -dokumentin. Yhteistyössä korkeakoulujen kanssa valmisteltu dokumentti linjaa keskeiset haasteet akateemiselle yhteistyölle Kiinan kanssa yleisellä tasolla: eettiset ongelmat, turvallisuuskysymykset (geopoliittiset ja henkilöitä koskevat) sekä taloudelliset linkitykset (erityisesti vientivalvonta).

Yliopistojen kohdalla suurimmat riskit liittyvät kriittisen teknologian alueelle (erityisesti kaksikäyttö), mutta myös sensitiivisyyksiin esimerkiksi yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Korkeakoulut ovat jatkaneet *suositusten* aikana alkanutta riskinhallintatyötä, jossa on pureuduttu tarkemmin esimerkiksi Kiinan kehittyvään datasääntelyyn, vientivalvontaproblematiikkaan ja eettisiin kysymyksiin.

Niin kutsuttuja trusted research -ohjeistuksia on tehty monissa muissakin Euroopan maissa eri laajuisina. Tavoitteena on mahdollistaa mahdollisimman sujuva akateeminen yhteistyö, kuitenkin kiinnittäen erityistä huomiota turvallisuustoimiin. Myös Pohjoismaiden yliopistojen yhteistyöfoorumi Nordic University Association (NUS) ottanee teeman vuoden 2023 ohjelmaansa hyvien käytäntöjen vertaisoppimiseksi.

Kiina-osaamista tarvitaan

Kiina pysyy merkittävänä toimijana maailmantaloudessa ja teknologiakehityksessä. Siksi Kiinan ymmärrystä on syytä lisätä myös Suomessa. Osaamista ei voi pelkästään lainata muilta, sillä suomalaistoimijat yrityksistä kaupunkeihin ja kuntiin tarvitsevat tukea juuri omiin, Suomesta lähteviin Kiina-toimiinsa. Yliopistot ovat avainasemassa tämän osaamisen mahdollistajina.

Globaali kilpailu kiristyy: Suomen vetovoimainen yliopistojärjestelmä on entistä tärkeämpi

Riskienhallinnan toimia suunnitellaan ja tehdään polarisoituneessa maailmassa, jossa vaihtoehdot osaamisen lisäämiselle ja osaajarekrytointiin vähenevät. Suomi tarvitsee entistä kipeämmin uutta osaamista ja lisää korkeasti koulutettuja osaajia. ja miltei koko kehittynyt maailma on samassa tilanteessa. Myös 1,4 miljardin asukkaan Kiina on havahtunut omaan osaajapulaansa ja luonut ohjelmia omien ja kehittyvistä maista tulevien talenttien kultivoimiseksi. Kiinan tieteen taso onkin noussut nopeasti.

Kun opiskelijoiden ja tutkijoiden virrat etsivät globaalisti uusia suuntia, Euroopan houkuttelevuus lahjakkaille opiskelijoille ja tutkijoille ei enää olekaan itsestään selvää. Erityisesti Suomen pienenä maana on oleellisen tärkeää päästävä parhaimpiin verkostoihin ja pystyttävä tarjoamaan houkutteleva tutkimus- ja opiskeluympäristö. Tämä tarkoittaa vetovoimaisia tutkimusympäristöjä, kansainvälisesti korkeatasoisia tutkijaryhmiä ja houkuttelevia uramahdollisuuksia sekä akateemisessa maailmassa että elinkeinoelämässä ja muualla yhteiskunnassa. Se tarkoittaa myös pitkäjänteistä ja vakaata rahoitusympäristöä tieteen tekemiseen. Yliopistot toivovat valtiovallan taholta vakaata ja ennustettavaa toimintaympäristöä, jossa on mahdollista rakentaa pitkäjänteisiä kumppanuuksia luotettavien kumppanien kanssa.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

Jukka Kola

Puheenjohtaja

Tanja Risikko

Toiminnanjohtaja